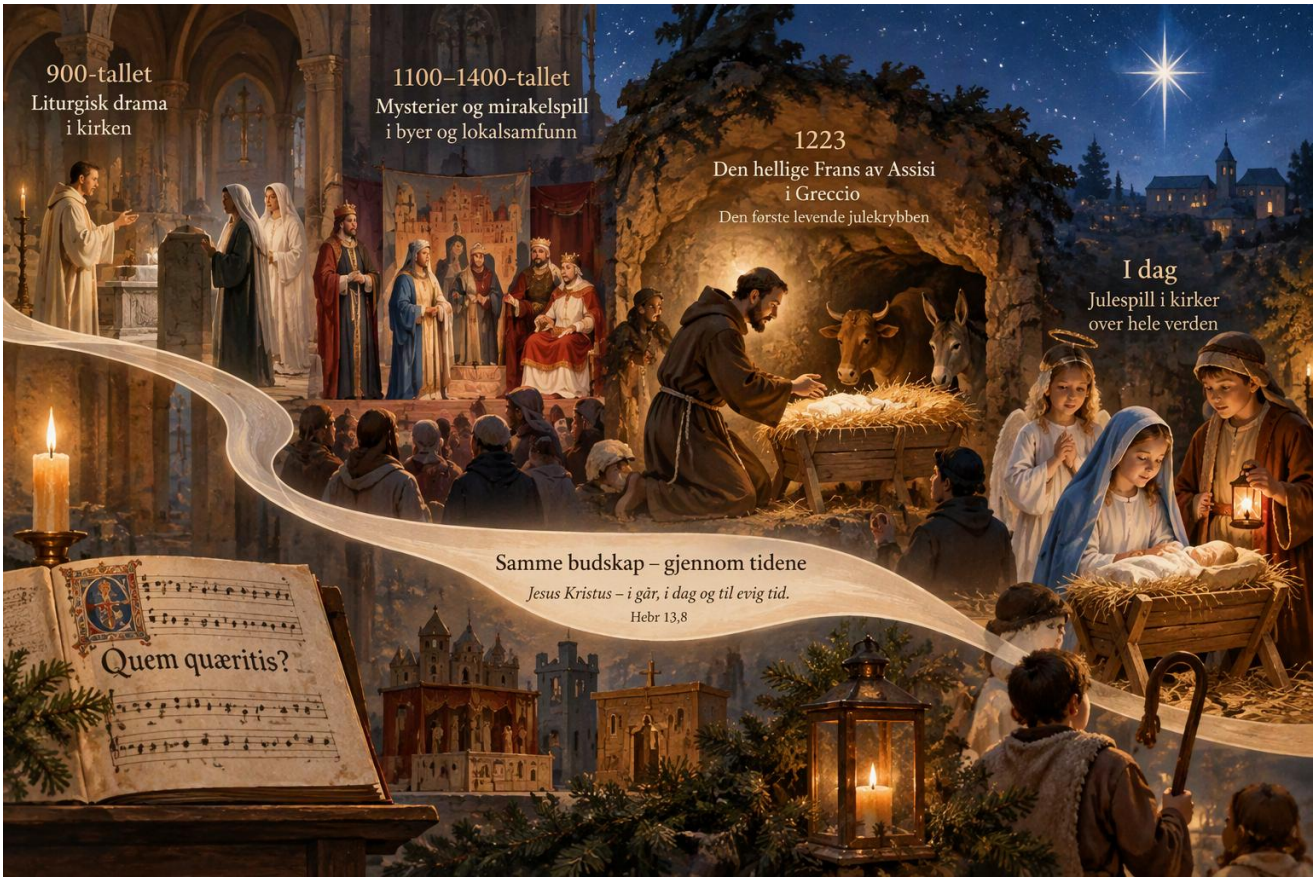Fra liturgisk drama til dagens julespill

Tradisjonen med julespill i kirken har svært gamle røtter. Den vokste frem av middelalderens katolske liturgi, lenge før teater slik vi kjenner det i dag var blitt vanlig i Europa. Allerede på 900-tallet finner vi det som kalles liturgisk drama: små dramatiserte scener som ble utført inne i kirken i forbindelse med de store høytidene. De eldste bevarte eksemplene er knyttet til påskefeiringen. Et kjent eksempel er Quem quaeritis? – «Hvem søker dere?» – der møtet mellom kvinnene ved Jesu grav og engelen ble fremstilt gjennom sang og enkle handlinger. Prestene eller andre geistlige hadde rollene, og kirkerommet selv dannet scenen.

Etter hvert ble også julen og Jesu fødsel fremstilt på denne måten. I begynnelsen var tekstene korte, på latin og hentet fra evangeliet eller kirkens liturgiske tekster. Men gradvis ble dramatiseringene lengre og mer omfattende. Folkespråket kom inn ved siden av latinen, flere personer deltok, og kostymer, musikk og enkle kulisser ble tatt i bruk. Dermed kunne bibelfortellingene ikke bare høres, men også sees og oppleves.

På 1100- og 1200-tallet beveget mange av spillene seg ut av selve liturgien og etter hvert også ut av kirkebygningen. De utviklet seg til de store middelalderske mysterie- og mirakelspillene. Her

ble historier fra Det gamle og Det nye testamentet, Jesu liv, helgenenes liv og Kirkens lære levendegjort. I senmiddelalderen kunne enkelte byer fremføre store sykluser som fortalte hele frelseshistorien, fra skapelsen til Jesu liv, død og oppstandelse og frem mot den siste dom. Slike spill involverte etter hvert ikke bare geistlige, men også vanlige troende, håndverkere og ulike grupper i lokalsamfunnet.

En særlig viktig hendelse i juletradisjonen fant sted i Greccio i Italia julen 1223. Den hellige Frans av Assisi ønsket at menneskene helt konkret skulle få erfare fattigdommen og enkelheten omkring Jesu fødsel. Han lot derfor gjøre i stand en grotte med krybbe, høy, okse og esel, og folket samlet seg der til messe julenatt. Frans forkynte evangeliet og talte om barnet i Betlehem. Hensikten var å gjøre inkarnasjonens mysterium nærværende for menneskene, slik at de med sine egne øyne kunne forestille seg hvordan Jesus var blitt født i fattigdom. Denne hendelsen regnes som opphavet til tradisjonen med den levende julekrybben, som siden spredte seg vidt i den katolske verden.

Det er derfor en lang historisk linje fra den middelalderske Kirkens små liturgiske dramatiseringer til våre dagers julespill. Formene har forandret seg, men hensikten har mye til felles: å la evangeliets fortelling tre tydeligere frem for øyne, ører og hjerte. Når barn i dag spiller Maria og Josef, engler og hyrder og fremstiller reisen til Betlehem og barnet i krybben, står de dermed i en svært gammel kristen tradisjon.

I katolsk sammenheng er det samtidig viktig å skille mellom liturgien og selve skuespillet. Messen er ikke et teaterstykke. Liturgien har riktignok synlige handlinger, bevegelser, symboler, musikk, klær, lys og røkelse som hjelper hele mennesket til å delta i Kirkens gudstjeneste, men disse handlingene er en del av liturgien og ikke skuespill i vanlig forstand. Et julespill som knyttes til en julefeiring eller en messe, bør derfor først og fremst hjelpe barn og voksne til å gå inn i julemysteriet: at Gud ble menneske, at Jesus virkelig ble født, og at barnet i krybben er Emmanuel, Gud med oss.

Kilder

- Catholic Answers Encyclopedia: «Miracle Plays and Mysteries»
- Liturgical Arts Journal: «The Sacred Drama of the Traditional Liturgical Rites Compared with Their Modern Counterparts»
- Study.com: «Liturgical Drama History, Features & Examples»
- EWTN Vatican: «St. Francis of Assisi and the First Nativity Scene»
- Franciscan Media: «Greccio and the First Live Nativity: 800 Years of Tradition»